

РЕНКАС А.А.

аспірантка кафедри кримінального
процесу
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 343.133

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.69>

СУБ'ЄКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПИСЬМОВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОКРЕМІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ

У статті автор аналізує перелік суб'єктів, які можуть здійснювати письмове повідомлення про підозру окремій категорії осіб. Так, в статті зазначено, що в кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє нормативне визначення поняття «підписати підозру», її можна або скласти, або погодити. І складання, і затвердження письмового повідомлення про підозру також передбачає її підписання. Проте необхідно чітко розмежовувати поняття «складання письмового повідомлення про підозру» та «погодження письмового повідомлення про підозру». Власне якщо проаналізувати положення ч. 1 ст. 277 КПК України, то можна побачити, що письмове повідомлення про підозру погоджується прокурором лише в тому випадку, коли воно було складено слідчим. Відповідно, прокурор, передбачений в ч. 1 ст. 481 КПК України буде погоджувати письмове повідомлення про підозру, яке було складено виключно слідчим. В такому випадку не зовсім зрозуміло, якою буде роль процесуального керівника – чи повинен він надавати «первинне» погодження, після його письмове повідомлення про підозру надсилається вже керівнику відповідного органу прокуратури, або ж письмове повідомлення про підозру слідчого одразу направляється прокурору, який визначається відповідно до ч. 1 ст. 481 КПК України. Напевно саме з цим і пов'язана загальноприйнята позиція при повідомлення про підозру окремій категорії осіб визначати керівника прокуратури як особу, яка складає письмове повідомлення про підозру – це дозволяє уникнути додаткової непотрібної плутанини.

В статі було зроблено висновок, що при повідомлення про підозру окремій категорії осіб керівник відповідного органу прокуратури буде тією особою, яка буде складати письмове повідомлення про підозру (хоча слід зазначити, що фактично повідомлення про підозру буде складатися або процесуальним керівником, або слідчим, а вже після цього підписуватися прокурором, який визначений в ч. 1 ст. 481 КПК України).

Ключові слова: кримінальне провадження, повідомлення про підозру, окрема категорія осіб, прокурор.

Renkas A.A. Subjects of a written notification of suspicion to a separate category of persons

In the article, the author analyzes the list of entities that can make a written notification of suspicion to a certain category of persons. Thus, the article states that there is no normative definition of the concept of «signing a suspicion» in the criminal procedural legislation, it can either be drawn up or agreed upon. Both drawing up and approving a written report of suspicion also involves signing it. However, it is necessary to clearly distinguish between the concepts of «drafting a written report of suspicion» and «approving a written report of suspicion.» Actually, if we analyze

the provisions of Part 1 of Art. 277 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, it can be seen that the written notification of suspicion is accepted by the prosecutor only if it was drawn up by the investigator. Accordingly, the prosecutor provided for in Part 1 of Art. 481 of the Criminal Code of Ukraine will approve a written report of suspicion, which was drawn up exclusively by the investigator. In such a case, it is not entirely clear what the role of the procedural manager will be – whether he must give «initial» consent, after which the written notification of suspicion is already sent to the head of the relevant prosecutor's office, or the written notification of the investigator's suspicion is immediately sent to the prosecutor, which is determined in accordance with Part 1 of Art. 481 of the CPC of Ukraine. This is probably the reason for the generally accepted position when reporting a suspicion to a certain category of persons to define the head of the prosecutor's office as the person who prepares a written report of suspicion – this avoids additional unnecessary confusion.

In the article, it was concluded that in the event of a notification of suspicion to a certain category of persons, the head of the relevant prosecutor's office will be the person who will draw up a written notification of suspicion (although it should be noted that in fact the notification of suspicion will be drawn up either by the procedural manager or the investigator, and already after that to be signed by the prosecutor, which is defined in Part 1 of Article 481 of the Criminal Procedure Code of Ukraine).

Key words: *criminal proceedings, notification of suspicion, separate category of persons, prosecutor.*

Вступ. Відповідно до ч. 1 ст. 277 КПК України «письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором», при цьому в п. 1 ч. 1 вже вказано, що повідомлення про підозру повинно містити прізвище та посаду слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення (а також підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення – п. 8 ч. 1 ст. 277 КПК України). Таким чином законодавець розділяє поняття «складення письмового повідомлення про підозру» та «здійснення повідомлення». На практиці така неузгодженість вирішується тим, що в письмовому повідомлення про підозру приймається рішення «про повідомлення» про підозру особи. Таким чином той, хто складає письмове повідомлення про підозру, також його ж і здійснює. Крім того підозрюваний після отримання письмового повідомлення про підозру також повинен розписатися в пам'ятці про права, в якій також зазначається дата та час вручення письмового повідомлення про підозру. Таким чином можна помітити, що хоча на рівні нормативного регулювання існує плутанина щодо використання зазначених термінів, на практиці ця проблема була вирішена значно прагматичніше.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження переліку суб'єктів, які мають право здійснювати письмове повідомлення про підозру окремій категорії осіб, а також обсяг повноважень, яким вони користуються в даному випадку.

Результати дослідження. В цілому, аналізуючи п. 1 ч. 1 ст. 277 КПК України, власне необхідно проаналізувати специфіку визначення суб'єкта, який має право складати письмове повідомлення про підозру та здійснювати його щодо окремої категорії осіб. Так, відповідно до ч. 1 ст. 481 КПК України, «письмове повідомлення про підозру здійснюється: адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові – Генеральним прокурором, його заступником, керівником обласної прокуратури в межах його повноважень; 2) народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові або іншому члену Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівнику Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генерального прокурора, Голові Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступнику – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) або заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої

антикорупційної прокуратури; судді, судді Конституційного Суду України, присяжному на час виконання ним обов'язків у суді, Голові, заступнику Голови, члену Вищої ради правосуддя, Голові, заступнику Голови, члену Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, працівникам Національного антикорупційного бюро України – Генеральним прокурором або його заступником; судді Вищого антикорупційного суду – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора); Генеральному прокурору – заступником Генерального прокурора» [1]. Під «здійсненням» повідомлення про підозру в першу чергу визначається особа, яка буде затверджувати письмове повідомлення про підозру, а не вручати його. В подальшому також були внесені зміни до ст. 481 КПК України, яку було доповнено ч. 2 наступного змісту «Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора), його заступник, керівник обласної прокуратури може доручити іншим прокурорам здійснити письмове повідомлення про підозру особам, визначеним частиною першою цієї статті, у порядку, передбаченому частинами першою і другою статті 278 цього Кодексу» [1]. Проте навіть внесення такої зміни стосується в більшій мірі вручення письмового повідомлення про підозру, але не знімає питання щодо суб'єкта, який уповноважений на складання такого повідомлення.

В даному випадку необхідно звернути увагу на той факт, що ч. 1 ст. 481 КПК України сформульована наступним чином «*письмове повідомлення про підозру здійснюється...*». Таким чином законодавець підкреслює, що мова йде саме про процесуальний документ, який має бути складеним у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством відповідно до специфіки ст. 481 КПК України, «логічним є висновок, що чинний КПК України насамперед вирізняє повідомлення про підозру як окремий письмовий процесуальний документ. При цьому положеннями ст. 278 КПК України окремо регулюється процедура вручення особі повідомлення про підозру» [2].

При повідомленні про підозру окремій категорії осіб прокурор, який зазначений в ч. 1 ст. 481 КПК України, визначається в якості прокурора, який складає відповідне письмове повідомлення про підозру, а не для його затвердження. Хоча не можна сказати, що в правозастосовній практиці не були спроби піддати сумніву правильність визначення суб'єкта, який складає письмове повідомлення про підозру. Так, в одній апеляційній скаргі захисник оскаржив, крім іншого, саме неправильність визначення суб'єкта підписання підозри – «особа, яка підписала підозру не входить до складу процесуальних керівників» [3]. На дану обставину суд зазначив, що «доводи про те, що прокуратура Одеської області не уповноважена здійснювати досудове розслідування у вказаному кримінальному провадженні є підставою для визнання доказів недопустимими, проте перевірка вказаних доводів також має бути здійснена під час судового розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції. Слід зазначити, що підозрювана ОСОБА_8 є професійним адвокатом (свідоцтво № 1013 видано Одеською обласною КДКА 10.12.2002 року). Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 481 КПК України письмове повідомлення про підозру здійснюється: 1) адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові – Генеральним прокурором, його заступником, керівником регіональної прокуратури в межах його повноважень. Вказані вимоги Кримінального процесуального закону органом досудового розслідування були дотриманні, оскільки повідомлення ОСОБА_8 про підозру за ч.3 ст.368 КК України від 11 липня 2018 року було складено особисто прокурором Одеської області ОСОБА_10» [3]. Таким чином судді притримуються позиції, що хоча в ст. 277 КПК України зазначено, що письмове повідомлення про підозру складає слідчий або прокурор, конкуренція норм зі ст. 481 КПК України дозволяє зробити висновок, що окремій категорії осіб письмове повідомлення про підозру має бути *складене* прокурором, який зазначений в ч. 1 ст. 481 КПК України. Хоча якщо рухатися за буквальною тлумаченням положень кримінального процесуального законодавства, то письмове повідомлення про підозру має складатися прокурором, який виступає в якості процесуального керівника в даному кримінальному провадженні. Застосовуючи ж ч. 1 ст. 481 КПК України в частині визначення суб'єкта, уповноваженого на складання письмового повідомлення про підозру,

можна дійти висновку, що в конкретному кримінальному провадженні окремі процесуальні документи (в даному випадку – письмове повідомлення про підозру) буде складено прокурором, який не має відношення до даного кримінального провадження. Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК України, прокурор – особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 15 ЗУ «Про прокуратуру», та діє у межах своїх повноважень. Повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні з’являються тоді, коли його відповідно до положень ст. 37 КПК України призначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування. Відповідно до Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, до ЄРДР вносяться відомості про час та дату повідомлення про підозру, зміну, скасування повідомлення про підозру, особу, яку повідомлено про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність (частина четверта статті 278, стаття 279, частина перша статті 298-4, пункт 1-1 частини другої статті 307 КПК України). Такі відомості має вносити особа, яка уповноважена діяти в даному кримінальному провадженні – тобто слідчий, дізнавач або прокурор, які уповноважені на проведення досудового розслідування та процесуального керівництва відповідно. Якщо ж брати за основу позицію, що відносно окремої категорії осіб письмове повідомлення про підозру складається керівником відповідної прокуратури згідно з ч. 1 ст. 481 КПК України, то ситуація, за якої особа, яка не має фактичного відношення до кримінального провадження, буде складати ті чи інші процесуальні документи, виглядає дещо дивною. Повторюємося, такий висновок свідчить саме про буквальноне тлумачення положень КПК України. Суди з цього приводу зазначають, що «це повноваження Генерального прокурора або його заступника є винятковим і не може бути передоручене іншим прокурорам чи слідчим. Для реалізації цього повноваження ані Генеральний прокурор, ані його заступник не повинні обов’язково здійснювати процесуальне керівництво у відповідному кримінальному провадженні щодо судді, оскільки чинне кримінальне процесуальне законодавство такої вимоги не встановлює» [4]. Проте задля уникнення будь-яких суперечностей бажано ч. 1 ст. 277 КПК України викласти в наступній редакції: «1. Письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором. *Письмове повідомлення про підозру окремій категорії осіб складається прокурором, який визначений в ч. 1 ст. 481 цього Кодексу*». В такий спосіб слід підкреслити, що прокурори, передбачені в ч. 1 ст. 481 КПК України мають повне прав на складення письмового повідомлення про підозру щодо окремої категорії осіб.

Продовжуючи аналіз зазначеного вище судового рішення, не можна також не звернути увагу на формулювання, яке було використане захисником в апеляційній скарзі «особа, яка *підписала* підозру, не входить до складу процесуальних керівників». В кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє нормативне визначення поняття «підписати підозру», її можна або скласти, або погодити. І складання, і затвердження письмового повідомлення про підозру також передбачає її підписання. Проте необхідно чітко розмежовувати поняття «складання письмового повідомлення про підозру» та «погодження письмового повідомлення про підозру». Власне якщо проаналізувати положення ч. 1 ст. 277 КПК України, то можна побачити, що письмове повідомлення про підозру погоджується прокурором лише в тому випадку, коли воно було складено слідчим. Відповідно, прокурор, передбачений в ч. 1 ст. 481 КПК України буде погоджувати письмове повідомлення про підозру, яке було складено виключно слідчим. В такому випадку не зовсім зрозуміло, якою буде роль процесуального керівника – чи повинен він надавати «первинне» погодження, після його письмове повідомлення про підозру надсилається вже керівнику відповідного органу прокуратури, або ж письмове повідомлення про підозру слідчого одразу направляється прокурору, який визначається відповідно до ч. 1 ст. 481 КПК України? Напевно саме з цим і пов’язана загальноприйнятна позиція при повідомлення про підозру окремій категорії осіб визначати керівника прокуратури як особу, яка складає письмове повідомлення про підозру – це дозволяє уникнути додаткової непотрібної плутанини. Можна зробити висновок, що при

повідомлення про підозру окремій категорії осіб керівник відповідного органу прокуратури буде тією особою, яка буде складати письмове повідомлення про підозру (хоча слід зазначити, що фактично повідомлення про підозру буде складатися або процесуальним керівником, або слідчим, а вже після цього підписуватися прокурором, який визначений в ч. 1 ст. 481 КПК України).

Поряд з цим на практиці трапляються ситуації, коли письмове повідомлення про підозру може містити одразу два підписи – керівника органу прокуратури, який склав письмове повідомлення про підозру та процесуального керівника, який вручив таке повідомлення, при цьому підпис процесуального керівника буде під правами підозрюваного. Хоча ст. 277 КПК України не визначає, що права підозрюваного не є складовою частиною письмового повідомлення про підозру (навіпаки, логіка побудови ч. 1 ст. 277 КПК України заперечує такий довід), судді вирішують це питання дещо інакше «як вбачається з повідомлення про підозру в частині анкетних даних особи, що повідомляється про підозру, змісту підозру, правової кваліфікації, стислого викладу фактичних обставин кримінального провадження, воно складене та підписане прокурором Рівненської області ОСОБА_9. Лише частина повідомлення про підозру що стосується прав підозрюваного, підписана прокурором прокуратури Рівненської області ОСОБА_4. При цьому, у матеріалах судового провадження міститься доручення прокурора Рівненської області ОСОБА_9 від 20 серпня 2020 року, надане прокурору прокуратури Рівненської області ОСОБА_4 на здійснення письмового повідомлення про підозру ОСОБА_5 у даному кримінальному провадженні. Зважаючи на те, що здійснення процесуальної дії вручення повідомлення про підозру, було доручене прокурору ОСОБА_4, то колегія суддів вважає, що підписання повідомлення про підозру в частині процесуальних прав підозрюваного прокурором, який безпосередньо буде здійснювати цю процесуальну дію та роз'яснювати передбачені у повідомлення про підозру права, не можна розцінювати як порушення вимог закону. Разом з тим, колегія суддів зауважує, що чинний кримінальний процесуальний кодекс не містить прямої заборони на здійснення цієї процесуальної дії у такому порядку» [5]. З такою позицією суду погодитись досить складно, адже ще раз наголошуємо, що ч. 1 ст. 277 КПК України не передбачає розділення письмового повідомлення про підозру на частини, кожна з яких може (має) бути підписана різними суб'єктами. В даному випадку знову відбулася підміна поняття «складення письмового повідомлення про підозру» та «вручення письмового повідомлення про підозру». Не зважаючи на те, що в ст. 277 КПК України зазначено, що в письмовому повідомлення про підозру має міститись підпис слідчого або прокурора, який здійснив повідомлення про підозру, також в цьому ж положенні зазначено, що письмове повідомлення про підозру складається слідчим або прокурором. Власне знову проблема полягає у тому, що в законодавстві відсутнє чітке визначення поняття «здійснення письмового повідомлення про підозру», що тягне за собою проблеми в правозастосуванні. У разі складення письмового повідомлення про підозру спеціальним суб'єктом, який передбачений в ст. 481 КПК України, вся підозра має бути підписана таким спеціальним суб'єктом, включаючи права підозрюваного. Далі, на цій же сторінці, як це прийнято в практиці, процесуальний керівник, якому передоручено в порядку ч. 2 ст. 481 КПК України вручити таку підозру, також ставить свій підпис як затвердження самого факту вручення. В такому випадку письмове повідомлення про підозру продовжує розглядатися як єдиний процесуальний документ, а також в кращий спосіб захищаються права підозрюваного, який чітко розуміє, що всі відомості, які передбачені ч. 1 ст. 277 КПК України, були підписані керівником відповідного органу прокуратури.

Висновки. Власне порядок повідомлення про підозру регулюється лише декількома статтями КПК України, чого явно недостатньо для того, щоб описати процес складання та вручення такого документа. Особливо це стосується окремої категорії осіб, які в кримінальному провадженні користуються додатковими процесуальними гарантіями. Найкращим способом в даному випадку є внесення змін до кримінального процесуального законодавства та уточнення даної процедури задля вдосконалення порядку застосування відповідних положень КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Ухвала апеляційного суду Черкаської області від 31.01.2019, справа № 712/55/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79594582>
3. Ухвала Одеського апеляційного суду від 24.01.2019, справа № 522/19357/18 1-кк/522/20646/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79510008>
4. Вирок Вищого антикорупційного суду від 17.03.2021, справа № 758/1780/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95601523>
5. Ухвала Рівненського апеляційного суду від 28.01.2021, справа № 569/15300/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94641359>

